

# På jakt efter en läsarhistoria

Stig-Börje Asplund

Universitetslektor i pedagogiskt arbete

[stig-borje.asplund@kau.se](mailto:stig-borje.asplund@kau.se)

Héctor Pérez Prieto

Professor i pedagogiskt arbete

[hector.perez@kau.se](mailto:hector.perez@kau.se)

## Abstract

Intresset i den här artikeln riktas mot Niklas<sup>1</sup> - en ung, manlig grävmaskinist, boendes i en landsbygdsort i mellersta Sverige – och hans läsarhistoria. Utifrån en livsberättelseansats har Niklas berättelse och reflektioner över sina erfarenheter av läsning studerats. Utgångspunkten är ett förhållningssätt genom vilket vi lyfter fram Niklas läsarhistoria utifrån hans eget perspektiv och där vi försöker förstå hur de specifika lokala och kulturella kontexter mot vilka Niklas läsarhistoria samspelar och samverkar är verksamma.

Keywords: Läsarhistoria, läsning, livsberättelse, böcker, identitet

## Introduktion

Den svenska skolan har som mål att ge alla barn och ungdomar, oavsett kön, etnicitet och ekonomisk och social tillhörighet likvärdiga förutsättningar för vidare studier. Tar man del av de studier som gjorts och av den statistik som årligen presenteras av t.ex. Skolverket av barns och ungdomars testresultat och betyg i skolan blir man lätt varse om att detta är en målsättning som man misslyckas med. Framför allt visar dessa studier och mätningar att de största skillnaderna i barn testresultat och betyg i skolan kan härledas till föräldrarnas utbildningsnivå, där barn med högt utbildade föräldrar är de stora vinnarna. Fenomenet är inte enbart kopplat till svenska förhållanden, utan existerar även i ett internationellt perspektiv (se t.ex. OECD, 2013c). Läger man dessutom till könstillhörighet visar det sig att det är pojkar med arbetarklassbakgrund som

---

<sup>1</sup> Fingerat namn.

hör till skolans stora förlorare (se även Brown, 2006; Esping-Andersen, 2006; Feinstein, 2006; Nash & Harker, 2006), med skolans mått mätt.

Ett av de kunskapsområden inom skolan där pojkar tenderar att tappa alltmer i förhållande till flickor är inom läsning (Gambell & Hunter, 2000; Malmgren, 1992; Malmgren, 1997; Millard, 1997; Molloy, 2002, 2007; OECD, 2009, 2013a, 2013b) och inte minst ter sig läget för pojkar med arbetarklassbakgrund extra problematiskt (Clark & Akerman, 2006; Clark & Foster, 2005; Goia, 2008). I Sverige finns det dock få studier som enbart fokuserar pojkars läsning i skolmiljöer (Asplund, 2010, 2012; Asplund & Pérez Prieto, 2013 och Molloy, 2007 hör till några av undantagen). Än färre är studierna som handlar om unga vuxna mäns relation till läsning, och därför är också kunskapen om denna relation minst sagt begränsad.

En av alla de unga män med arbetarklassbakgrund som vandrat genom det svenska skolsystemet under senare år är den f.d. fordonseleven Niklas. För några år sedan lämnade han gymnasiet för att inleda sin yrkeskarriär som grävmaskinist, och i den här artikeln har vi som avsikt att visa hur man genom en livsberättelseansats kan få fatt i en ung, manlig grävmaskinists relation till och erfarenheter av läsning.<sup>2</sup>

### **Att fånga en läsarhistoria ur ett livsberättelseperspektiv**

I den här artikeln möter vi alltså Niklas, en ung vuxen man, boendes i en glesbygdsort i mellersta delarna av Sverige, som vi redan har en hel del kunskap om sedan tidigare. Under mitten av det första årtiondet av 2000-talet följde en av oss (Asplund) en grupp fordonspojkar under deras gymnasietid och dokumenterade stora delar av den svenskundervisning de mötte. Materialet som samlades in under studien är omfattande (enkäter, intervjuer, videoinspelade litteratursamtal, elevtexter, lektionsanteckningar etc.) och i en avhandling (Asplund, 2010) samt i några artiklar (Asplund, 2012; Asplund & Pérez Prieto, 2013) har delar av detta material presenterats och analyserats.

---

<sup>2</sup> I artikeln använder vi oss av ett vidgat textbegrepp, vilket betyder att vi ser text som något mer än det skrivna ordet (Olin-Scheller, 2006). Begreppet text innefattar därför också meningsskapande resurser som det talade ordet och bilder; texter vilka inte sällan baseras på multimodala teknologier. När vi skriver om Niklas erfarenheter av, och relation till läsning utifrån ett sådant perspektiv innebär detta således också att det handlar om möten med olika sorters texter som exempelvis skönlitteratur, serietidningar, webtexter, radioprogram, film etc..

I och med den här studien återvänder vi alltså till den f.d. fordonseleven Niklas med syftet att försöka fånga vad man skulle kunna kalla en ung landsbygdsmans läsarhistoria, d.v.s. den resa Niklas har gjort genom sitt liv som läsare av olika texter.

Utgångspunkten för texten är en livsberättelseansats som sätter den berättande människan i centrum. I vårt fall blir det Niklas berättelse som kommer att stå i centrum och det är hans berättelse som kommer att ligga till grund för vår förståelse av de fenomen han väljer att berätta om. På samma gång måste denna personliga berättelse sättas i ett vidare sammanhang genom att relateras till de specifika sociala, kulturella och historiska omständigheter i vilken det som berättas äger rum (Denzin, 1989; Goodson & Sikes, 2001; Mishler, 1999; Pérez Prieto, 1992, 2000, 2004, 2006; Plummer, 2001).

Vi kommer att närma oss Niklas berättelse från ett konstruktionistiskt perspektiv vilket betonar det performativa i människors agerande (Peterson & Langellier, 2006). Identitet blir utifrån ett sådant perspektiv en skapande handling; identitet är inte något vi är eller har utan något vi relevantgör och konstruerar i samspel med andra. Identitetsskapandet är en ständigt pågående och livslång process vilken både är relationell och situationell till sin karaktär.

När Niklas ser tillbaka på sitt liv och sätter ord på sina minnen och erfarenheter gör han det utifrån den situation han befinner sig i vid tidpunkten för berättandet. Enligt Freeman (2010) är berättaren i en sådan situation inne i en kreativ process av narrativ reflektion där det inte enbart handlar om att minnas utan också om att försöka förstå och skapa sammanhang av olika skeenden av sitt liv till en meningsfull helhet. Berättandet blir på så sätt en meningsskapande process genom vilken berättaren både försöker förstå sig själv och sin omvärld, inom ramarna för det intervjusamtal som forskaren initierar. Mishler (1999) beskriver detta som processer av identitetsframträdanden. I vårt livsberättande visar vi upp vilka vi är och vilka vi vill vara. Vi positionerar oss för och emot andra i vårt berättande och talar om vad vi står för och vad vi tycker är viktigt. Ser vi på Niklas berättelse från det här perspektivet kan vi se på den som en form av identitetsframträdande genom vilken han samtidigt konstruerar sig som läsare. I sitt berättande om sin läsarhistoria och i sitt reflekterande och tillskrivande av mening positionerar sig och förhåller sig Niklas till läsning och texter (och andra läsare) och i denna performativa handling konstruerar han sin läsaridentitet här och nu. Samtidigt är det möjligt att prata om en process där

Niklas, genom att t.ex. prata om sig själv som en tonåring som tyckte om att läsa äventyrsberättelser, lyfter fram en läsaridentitet han hade vid det aktuella tillfället – där och då.

Niklas narrativa reflektioner om sin resa genom livet som läsare, och de olika läsaridentiteter som kommer fram genom Niklas egna berättande utgör för oss hans läsarhistoria. Denna läsarhistoria har naturligtvis inte ägt rum i vakuum, utan den har formats av, och format, de sociala och kulturella miljöer i vilka den ägt rum (Goodson & Sikes, 2001), varför vi också har som avsikt att lyfta fram de specifika kontexter mot vilka Niklas läsarhistoria samspelar. Mot bakgrund av att sociala kategorier som kön, klass och regionalitet har betydelse för elevers skolkarriärer menar vi att det är viktigt att studera hur dessa samspelar och samverkar i Niklas berättelse om sina erfarenheter av läsning och litteratur. I våra tidigare rapporter om fordonspojkar (Asplund, 2010, 2012; Asplund & Pérez Prieto, 2013) har vi visat att just dessa faktorer i högsta grad är aktiva i pojkarnas identitetskonstruktion och litterära hållningar, och därför är det av stort intresse att följa upp även detta spår i ett senare skede.

Utgångspunkten i artikeln är alltså ett förhållningssätt genom vilket vi lyfter fram Niklas läsarhistoria utifrån hans eget perspektiv och där vi försöker förstå hur de specifika kontexter mot vilka hans läsarhistoria samspelar och samverkar är verksamma. Vårt förhållningssätt innebär också att vi låter Niklas berättelse och erfarenheter utgöra grunden för vår förståelse för och tolkning och användning av begreppen läsning och text i Niklas läsarhistoria.

Sammanlagt genomfördes två intervjusamtal med Niklas (Asplund genomförde intervjusamtalen) inom loppet av tre veckor i juni/juli 2013 under totalt 3 timmars tid (1 h 52 min respektive 1 h 9 min). Båda samtalen ägde rum hemma hos Niklas i hans kök. Asplunds och Niklas gemensamma historia som lärare och elev till trots, blev situationen ganska avspänd och uppsluppen. För att få en struktur i samtalen hade en intervjuguide på förhand utarbetats som stöd under samtalen. Det första samtalet inleddes med att Niklas fick berätta om sin livssituation idag och vad som hänt/vad han gjort efter gymnasiet. Samtalet behandlade även hans nuvarande relation till läsning och till skönlitteratur. Därefter ombads Niklas att berätta sin livsberättelse, innan samtalet kom att handla om hans skolgång. Det sista större temat som behandlades under första intervjusamtalet var Niklas läsminnen och läserfarenheter både inom och utanför skolan. Inför den andra intervjun hade det inspelade materialet lyssnats

igenom och transkriberats. Utifrån dessa genomlyssningar och anteckningar valdes vissa områden/teman ut vilka Niklas fick berätta lite mer om.

Niklas var en tacksam samtalspartner och ganska obehindrat började han direkt att berätta sin historia. Nedan redovisar vi vår tolkning av Niklas berättelse.<sup>3</sup>

## **Grävmaskinistyrket – ett yrke som ”ligger i generna”**

Niklas är i 25-årsåldern sommaren då intervjusamtalen genomförs och han bor tillsammans med sin flickvän och deras gemensamma son som är ca 6 månader i ett nyinköpt hus ca 7 km utanför tätorten Bergsby.<sup>4</sup> Niklas är född och uppvuxen i Bergsby och har bott där hela sitt liv. I och runtomkring Bergsby har Niklas också större delen av sin släkt och sin bekantskapskrets. Efter avslutade studier på fordonsprogrammet i Bergsby fick Niklas jobb och han har sedan dess arbetat som grävmaskinist. Både Niklas pappa, och hans storebror som är 12 år äldre, arbetar som grävmaskinister; ett yrkesval som ”ligger i generna”, enligt Niklas, och både Niklas pappa och storebror har stöttat honom i hans yrkesval. Vid tidpunkten då de två intervjusamtalen genomförs arbetar Niklas på ett bygge i Stockholm där han sanerar soptippar. Arbetet innebär en hel del resande och under flera års tid har Niklas veckopendlat till de orter och städer där saneringsarbetet genomförts. Under åren har Niklas fått ett utökat ansvar och under det första intervjusamtalet berättar Niklas att han blivit ”sån här arbetsledare då” med ansvar för att dokumentera saneringsprocessen. Niklas berättar också att han tycker att arbetet blivit ”ganska enformigt” och det ständiga resandet har tagit på krafterna och han har därför beslutat sig för att ta tjänstledigt för att istället köra grävmaskin för ett företag i bygden. Han ser fram emot att få göra, vad han beskriver som, ett mer vanligt markarbete och att få vara hemma mer och tillbringa mer tid med sin son.

Fritiden ägnar Niklas bl.a. åt att sköta om det nyinköpta hemmet. Jakt är ett av hans stora intressen och han har jagat ända sedan han var liten. På gården har Niklas börjat bygga en hundgård eftersom han planerar att köpa en jakthund. Andra intressen som Niklas har är att följa olika idrottsevenemang på TV, se film och lyssna på musik.

---

<sup>3</sup> Vi har valt att lägga transkriptionen av intervjuerna nära skriftspråket, men bevarat vissa talspråkliga inslag. Se också transkriptionsnyckel sist i kapitlet.

<sup>4</sup> Fingerat namn.

## **Ett icke-läsande hem?**

En central och betydelsefull utgångspunkt när det gäller att få fatt i Niklas läsarhistoria är att han inte har vuxit upp i ett hem som man skulle kunna kalla ett traditionellt läsande hem. Varken Niklas pappa eller hans mamma som arbetar som städerska och köksbiträde är eller har varit några läsare enligt Niklas. Inte heller hans storebror är någon läsare av skönlitteratur. När Niklas pratar om sina familjemedlemmars relation till läsning småkrattar han lite samtidigt som han säger att de inte läser några skönlitterära böcker. Niklas storebror har inte tid för att läsa böcker, enligt Niklas, och hans mamma har kanske läst "någon kokbok" på sin höjd, skämtar Niklas. Trots frånvaron av läsare i hemmet har det däremot alltid existerat berättelser i olika former runtomkring Niklas. Även om Niklas föräldrar nu inte läste böcker för egen del läste de barnböcker för honom när han var barn, och Niklas lyfter själv fram den gemensamma läsningen med sin pappa som något han minns särskilt: "Pappa läste för mig när jag var liten också, å det kommer man ju ihåg" berättar Niklas. Någon speciell bok eller berättelse från sin barndom kan han dock inte minnas men han tror att det fanns några Walt Disneyböcker i hemmet som de vuxna läste för honom.

Niklas berättar också att både hans mormor och farmor läste för honom när han skulle sova över hos dem när han var yngre, och han minns också att hans storebrors flickvän läste böcker för honom under uppväxten. Ett annat tidigt läsminne som Niklas berättar om är när hans farmor lärde honom "Fader vår" vilken han fortsatte att be för sig själv på egen hand varje kväll en period framöver: "Å då fortsatte jag å läsa den då för att hon har sagt att jag skulle läsa den".

Högläsandet är också något Niklas själv tagit över och han läser idag för sin egen son, något han tycker är roligt: "Så är han med där å känner. Osså mumlar å pratar. (Skratt) Det är faktiskt ganska kul. [...] Det blir när han på kvällen oftast så. När han ska sova så. Kanske sitter i soffan där å. Ja, han är med å tittar å kanske han försöker å säga nått, hehehe. Jag vet ju inte vad han säger då men". Högläsningen blir på så sätt en social, gemenskapande handling som Niklas tycker är kul, och han säger att högläsningen känns naturlig eftersom hans egen pappa läste för honom. Högläsningen har också, för Niklas, ett språkutvecklande syfte: "Att han [Niklas pappa, vår kommentar] läste, då det känns ju naturligt att en annan ska fortsätta läsa, för då får dom ju förståelse för språket och grejer också då. Det är väldigt viktigt tycker jag. [...] att dom ska få

som flyt i läsningen i början å sånt då. Det, eh, jag hade ju inga problem med det jag heller så”.

I mångt och mycket är det just de sociala inslagen Niklas lyfter fram när han berättar om sina läsupplevelser. Läsningen av barnböckerna med de olika familjemedlemmarna är ett sådant exempel. Ett annat exempel är det filmtittande Niklas ägnat sig åt genom hela livet. Ett tidigt sådant läsminne som Niklas spontant börjar berätta om under våra samtal är de stunder då han tittade på film tillsammans med sin mamma då han var sjuk och hemma från skolan. Eftersom Niklas pappa, på samma sätt som Niklas gör idag, veckopendlade till sina arbeten under den större delen av Niklas uppväxt, var han sällan hemma under veckorna, varför Niklas mamma fick ta det större ansvaret för att sköta hem och barn. Då Niklas var hemma från skolan p.g.a. sjukdom exempelvis var det hans mamma som var hemma för vård av barn och det gemensamma filmtittandet tillsammans med sin mamma är något som Niklas lyfter fram vid ett flertal tillfällen under intervjusamtalen.

Filmtittandet är alltså också något som har följt Niklas ända upp i vuxen ålder. Som barn brukade han följa olika TV-serier som exempelvis *Ninja Turtles*, och när han berättar om de filmer han tyckte om att se som barn nämner han filmer som *Lassie* och *Emil i Lönneberga*. Idag ser han på film tillsammans med sin flickvän ”nästan varenda kväll”. Förutom actionintresset som lever kvar tittar Niklas gärna på westernfilmer och filmatiseringar av olika countryartisters liv (några av favoritfilmerna är *Gladiator* och *Walk the Line* och actionfilmer med Clint Eastwood).

### **Att få följa berättelser som fortsätter**

Det finns vissa mönster i Niklas filmtittande som också kan skönjas i andra läsupplevelser Niklas berättar om, vilka kan vara värda att redan nu uppmärksamma lite mer: Intresset för action och äventyr är t.ex. något som förekommer genom hela Niklas läsarbistoria. Redan som barn uppskattade Niklas action- och äventyrsberättelser och han berättar att han tillsammans med sina skolkamrater på låg- och mellanstadiet lekte lekar under rasterna där de skapade egna actionhjältar. Lekarna blev som berättelser, förklarar Niklas, som man fortsatte att leka nästa rast. Svensson (2011) visar i sin studie hur leken och olika leksaker i några kvinnliga lärarstudenters berättelser om sin läsning och sina läsarbistorier inspirerar och leder dem in i läsningens värld som barn, men

medan flickorna i Svenssons studie socialiseras in i en värld av läsning av skönlitterära böcker ter det sig snarare så att Niklas lekande går hand i hand med hans konsumtion av actionserier och äventyrsfilmer. Det är också möjligt att läsa Niklas lekande tillsammans med sina klasskamrater som en läsakt i sig, där Niklas tillsammans med sina kamrater konstruerar karaktärer och berättelser som fortsätter rast efter rast, likt en följetång. Just detta med att få följa en berättelse ”som fortsätter”, för att använda Niklas egna ord, är ett receptionsmonster som är karaktäristiskt i Niklas läsarhistoria. Som barn prenumererade Niklas på serietidningen *Bamse* och han lyfter särskilt fram kontinuiteten i läsandet när Bamsetidningen kommer på tal. För Niklas blev läsandet av *Bamse* (han läste den på egen hand så snart han kunde läsa själv) en positiv upplevelse och han tyckte om att det blev möten med berättelser som fortsatte i och med de nya numren som kom hem direkt i brevlådan. Han jämför den läsoplevelsen med att se på film och han berättar att läsningen kunde bli så spännande att han inte kunde sluta att läsa: ”Men sen när man började läsa dom [Bamsetidningar, vår kommentar] ville man ju inte sluta å läsa. Då ville man ju följa med. Det var ju som i en film det också ju. Det är en berättelse som fortsätter”.

Samma sak gäller när Niklas berättar om sitt radiolyssnande som idag är ganska omfattande. Under sina arbetsdagar spenderar han många timmar i grävmaskinen och förutom att lyssna på musik och prata i telefon med sin storebror (de står varandra nära och pratar i telefon ett par timmar per dag) brukar Niklas lyssna mycket på radio. Han tycker om att lyssna på radioprogrammet RIX MorronZoo och för Niklas blir radiolyssnandet som en berättelse som fortsätter och som han kan följa dag efter dag. En annan händelse som Niklas berättar om när han berättar om olika läsare han mött i sitt liv är en f.d. arbetskamrat till honom som under de gemensamma luncherna brukade berätta om handlingen i den ljudbok han höll på att läsa. Niklas säger att han uppskattade att ta del av sin arbetskamrats berättande och han förklarar att det blev som en berättelse som man fick ta del av och som det var roligt att följa.

Förutom att titta på film och att lyssna på musik och radio brukar Niklas idag läsa sportnyheter på sin mobiltelefon. Han berättar att han gör detta minst fem-sex gånger per dag för att hålla sig uppdaterad.



## **Andra läsare**

Överlag verkar det inte finnas någon inom Niklas närmaste bekantskapskrets som läser eller har läst skönlitteratur i någon större utsträckning. De läsare Niklas har mött framträder ofta genom Niklas berättande som något avvikande, eller annorlunda, utan att Niklas för den skull lägger någon värdering i detta. På högstadiet hade Niklas t.ex. en klasskamrat som läste mycket och Niklas beskriver honom på följande sätt: ”Jag kommer ihåg en klasskamrat som vi hade, å han läste böcker vet du, ojoj! Han hade ju världens tjockaste bok vet du. Å en annan hade kanske halva den boken som han hade (.) å en annan tyckte ju att en hade mycket å läsa. Men han läste ju som bara, han läste ju till å med när han satt å, innan maten satt han å läste vet du!”

Den enda läsande person som finns i Niklas närmaste bekantskapskrets vilken Niklas själv beskriver som en person som läser är hans storebrors flickvän, Lena<sup>5</sup>: ”Hon läser nog mycket. Hon vet jag läser jämt. Hon kan bara sitta å läsa när man kommer, då vet man ’Jaha nu läser hon en bok’. Jag vet inte vad hon läser (.) Hon har en hel bokhylla full med böcker i alla fall, det vet jag.” En intressant detalj i Niklas berättande är också att bokhyllan och böckerna är Lenas, inte Niklas brors, trots att hon delar hem med honom. Lenas bokläsande är något Niklas uppmärksammat och han berättar att han brukar ge henne böcker som julklapp.

## **Omgiven av böcker**

Trots uppväxten i ett så kallat icke-läsande hem har Niklas under hela sitt liv omgetts av stora mängder böcker. Niklas pappa har vid sidan av sitt arbete som grävmaskinist engagerat sig i antikviteter och bl.a. samlat och sålt böcker. Niklas berättar att hans pappa har flera tusen ”norskböcker” och ett par tusen ”svenskböcker” och under sin uppväxt hjälpte Niklas sin pappa med att sortera dessa böcker i ”nummerordning”: ”Men sen så pappa har ju, han har väl en tre och ett halvt tusen norskböcker tänker jag uppi: på den platsen där han kommer ifrån då. För han har ju ett lager där uppepå med antikviteter och så då. Så han har väl tre och ett halvt tusen norskböcker kanske. [...] Så var jag väl med där också å sorterade böcker och la i författarordning också å. Och så då å svenskböcker har han kanske mer, jag vet inte vad han kan ha, fyra och ett halvt tusen kanske. Så, he, han har rätt så mycket då! Och dom har vi satt upp då i i

---

<sup>5</sup> Fingerat namn.

nummerordning. Det är ju från golv till tak då så man måste ha stege för att kunna komma åt på toppen där”.

Alla dessa böcker har Niklas pappa förvarat i sitt föräldrahem – en mindre gård som ligger någon mil utanför Bergsby – och till vilken Niklas pappa återvände när han skiljde sig från Niklas mamma då Niklas skulle börja högstadiet. För Niklas pappa har böcker dock främst varit föremål som ska samlas, sorteras och säljas. Någon läsare av skönlitterära böcker är han som sagt inte. Pappans boksamlade är något som Niklas varit delaktig i, och han har följt med honom på resor till mässor på olika platser i Sverige där de sålt pappans antikviteter och böcker. Samlandet och sorterandet som Niklas berättar om när pappans böcker kommer på tal är också något som Niklas själv har anammat. När Niklas exempelvis berättar om sina VHS- och DVD-filmer förklarar han att det alltid har varit viktigt för honom att filmerna ska stå i rätt ordning på sin rätta plats och han minns hur detta var extra viktigt för honom när han var yngre. Niklas har också en ganska omfattande skivsamling och han äger även några egna böcker. Även här framkommer det att det har varit viktigt för Niklas att få en komplett samling och ett exempel på detta är Niklas Harry Potter-böcker. Han har samtliga böcker berättar han, även om han inte läst någon av dem. Han försökte att läsa den första men kom inte så långt i den, säger han. Däremot har han sett samtliga filmatiseringar av Harry Potter-böckerna (han har också alla filmerna) vid ett flertal tillfällen och de har han uppskattat.

Under ett av de alla tillfällen då Niklas hjälpte sin pappa med att sortera böcker i författarordning kom han i kontakt med vildmarksskildraren Bernhard Nordhs bokserie om nybyggjarlivet i vildmarken: ”Ja visst ja, jag läste ju faktiskt nån bok i (.) Bernhard Nordh följde jag väldigt mycket, för det var sån här gammaldags bok det. Vildmarken som var uppe i Norrland. På 1800-talet kanske det var. 1850, jag vet dom jagar, dom jagar vargar å så där å grejer. Sålde skinn å”. Niklas beskriver böckerna som vildmarksskildringar av hur det var att leva i norra Sverige förr i tiden. Det är jaktskildringar och som läsare får man följa hur karaktärerna i böckerna flyttar ut i vildmarken och bygger hus: ”Att dom, eh, flyttade kanske ut i vildmarken där å skulle bygga ett hus där å slet å f- ja fällde träd å grejer. Dom fick en markbit dom skulle bygga på. Så byggde dom väl upp ett hus. Å sen så var dom tvungna att ha pengar, å då var dom tvungna å ut å jaga å, å å skjuta nära djur å få kött å kanske skulle iväg för att sälja skinn för å få pengar å köpa andra ingredienser till mat å såna grejer då. Det tror jag säkert var mycket så”.

Bernhard Nordhböckerna tilltalade alltså Niklas och han berättar också att han har nästan hela samlingen (ett tjugotal böcker): ”Den har jag samling på också förresten! Men den har jag inte här, den har jag hos pappa. Det kommer jag ihåg, jag fick i, det var, jag mycket, jag skulle ha hela den skulle jag ha inbundet då, eller i samma stil på böckerna om man säger. Inbundna då. Så den har jag hela samlingen på, tror jag, Det fattas kanske nån bok som man hade i början där”. Till skillnad från Harry Potter-böckerna så kom Niklas alltså betydligt längre i sin läsning av Bernhard Nordhs böcker: ”Så jag kom två eller tre nånting. Sen tog det stopp, hehe. Får väl fortsätta där”.

När Niklas under samtalen försöker minnas titlar på de olika böcker han läst eller mött i skolan och under sin fritid är det just några av Bernhard Nordhs titlar han minns: ”*I marsspårets skugga*, tror jag, hette den första då. [A: Hehe, det minns du?] Ja, han var röd den (.) boken. Men det var inte den inbundna jag läste då, utan det var slit å slängbok. Vanligt papper. Sen var det väl (.) *Fjällfolk*, tror jag den heter. För den var orange den”. Niklas minns alltså inte bara berättelserna som sådana utan han har också fysiska upplevelser och minnen av böckerna. Han kopplar färger till de olika titlarna på böckerna och han minns också att den första boken han läste var en ”slit å slängbok”, och inte en inbunden bok, som de han har i sin Bernhard Nordhsamling. Han förklarar också att han minns just de böckerna särskilt eftersom det var äventyr och att de skildrar hur det var att leva i naturen förr. I samband med att Niklas gör det beskriver han sig också som en naturmänniska: ”Det är väl lite grann, jag har varit en sån person kanske, en naturmänniska”.

I Bernhard Nordhs vildmarksskildringar får ”naturmänniskan” Niklas ta del av historier och miljöer som har direkt anknytning till hans egna erfarenheter och intressen. Jakt och fiske är något som Niklas har ägnat sig åt hela sitt liv. Framför allt lyfter Niklas fram jaktintresset under samtalen, och ”alla” i slakten har alltid jagat. Båda Niklas föräldrar har sina föräldrahem några mil norr om Bergsby och där har också Niklas tillbringat en stor del av sin fritid. Där har Niklas haft tillgång till naturen och ett aktivt uteliv och tillsammans med framför allt de manliga släktingarna och sina kamrater har han jagat och vistats i den svenska naturen. Niklas säger själv under samtalen att det är Bernhard Nordhböckerna han minns mest av de böcker han mött i sitt liv och det är också kring dessa läsupplevelser som Niklas blir som mest utförlig i sitt berättande om sina läsupplevelser. Han berättar hur han nästan inte ville sluta

läsa dem innan han hade fått ett avslut som kändes bra för honom som läsare: ”När jag läste den då ville man nästan inte sluta å läsa för jag ville fortsätta till det var ett slut. Tills jag tyckte det var ett slut då. För jag kunde ju läsa många kapitel där egentligen. Till det blev slut då”. Niklas läste Bernhard Nordhböckerna när han gick på gymnasiet, och han läste dem av egen vilja under sin fritid när han var hos sin pappa, berättar han. Det är den äldste sonen i berättelserna som Niklas minns speciellt från böckerna: ”Han fick vara med där i början å så. Å sen så när han växte upp fick han åka själv å jaga, kommer jag ihåg”.

## **Läsningen i skolan**

Niklas beskriver sig själv som en ganska tystlåten och lugn elev som har trivts i skolan genom åren. För Niklas har det hela tiden varit viktigt att vara duktig i skolan och trots att han också emellanåt gått i klasser som han beskriver som stökiga har han själv alltid velat prestera bra och han jämför sin inställning till den han hade när han spelade fotboll när han var yngre: ”För man ville väl göra, va duktig riktigt där, hänger väl i kanske. Det är ju samma sak som spela fotboll. Där ville jag ju också bli bra (.) eller vara en utav de bästa i laget i alla fall”. Niklas tonar fram som en plikttrogen elev som gör det han blir ombedd att göra av sina lärare: ”För dom uppgifter man fick dom gjorde man ju”. Han säger också att han alltid varit tävlingsinriktad och att detta också gällde skolarbetet. ”Jag ska ju alltid försöka å vara bra då om man säger. Eller bäst då”. När Niklas förklarar vad som drivit honom i skolarbetet säger han att det handlar om att han vill visa vem han egentligen är: ”Jag vet inte var det kan komma ifrån egentligen. Det kanske är att man vill (.) ja, visa fram, fram vem man är egentligen då”.

Varken Niklas mamma eller pappa har någon akademisk utbildning och någon gemensam läxläsning med föräldrarna i hemmet förekom inte. Läxorna gjorde Niklas på egen hand, oftast under eget initiativ, men han vände sig ibland till sin mamma med någon fråga om det uppstod något problem med någon läxa.

Läsningen i skolan har aldrig varit något som varit problematiskt för Niklas. Han minns inte hur eller när han lärde sig att läsa men tror att han kanske kunde läsa lite grann innan han började skolan men ”kanske inte helt flytande”. Några namn på böcker eller andra skönlitterära texter som Niklas läste i skolan har han

svårt att minnas, och den berättelse Niklas förmedlar om den läsundervisning och de texter han mött är ganska fragmentarisk.

Niklas minns dock att de ofta såg på film när han gick på låg- och mellanstadiet och att de läste mycket vid skolbiblioteket. Han nämner också att han hade s.k. ”bänkbok” och att de hade ”lästimmar” i skolan då de fick läsa var de ville: ”Ja, det [lästimmar, vår kommentar] tyckte jag var bra (.) fast, eh, vissa kanske inte läste så mycket heller då. Men du var ju tvungen å läsa. Då fick man väl göra det hemma då, men jag, ja jag vet jag gick hem å läste jag”.

Ett annat inslag i läsundervisningen som Niklas kommer ihåg är skrivandet av bokrecensioner på högstadiet och att när man skulle redovisa dessa inför klasskamraterna inte fick ”avslöja vad den handlade om heller då (.) då fick man ju tänka till vad man skrev”. Även på skolan sökte sig Niklas till äventyrsberättelser och han vände sig ofta till skolbibliotekarien: ”Jag sa att jag ville ha något spännande så (.) som ska handla om då (.) å så sa man det, å det, vildmark eller nåt natur (.) bok eller”.

Ett annat minne Niklas har från skolärens tidigare stadier är de tillfällen då de skulle läsa högt inför varandra i klassen, vilket för Niklas var förenat med en viss oro för att göra bort sig inför lärare och klasskamrater: ”Det var ju lite pinsamt då. Det var (.) krävande det, tyckte man när man var liten där. Fick ju inte läsa fel å det skulle flyta på fint där å så fick man liksom plugga in där innan, hehe”. Den press Niklas kände över att han var tvungen att läsa felfritt med fint flyt skapade en situation där läsningen enbart blev en teknisk handling där fokus på innehåll försvann helt: ”Det tror jag var lite för och nackdel. Det är ju bra egentligen å läsa så för man får ju lite press på sig, men då sitter man ju å, som jag gjorde, jag lyssna ju inte på vad dom andra läste, jag försökte ju å plugga in min text där så jag lyssna inte på vad dom sa”.

Det sociala i läsningen, som vi kan skönja i hans läsarbistoria utanför skolan, slår också igenom när Niklas berättar om läsningen i skolan under mellanstadiet då han och klasskamraten Mikael<sup>6</sup> brukade läsa samma bok: ”Jag vet jag brukar oftast läsa samma bok som (.) Mikael å jag brukade läsa samma böcker, kommer jag ihåg. [A: Jaha? Mikael, var det en klasskamrat det?] Ja. ’Hur långt har du kommit?’ sa han då. ’Ja, jag har kommit dit jag’ sa jag då, hehe. Då hade jag kommit lite längre då. [A: Det var viktigt att komma före?] Ja, visst. Då hade jag

---

<sup>6</sup> Fingerat namn.

å läsa ikapp där. Eller så fick han läsa ikapp”. Niklas skildring vittnar om läsningen som en social handling där han läste samma bok som sin klasskamrat och där det också utvecklades en tävling om vem som kommit längst i sin läsning av den bok de läste.

När Niklas får frågan om vad han minns från gymnasiet läsundervisning nämner han Jonas Gardells bok *Ett ufo gör entré*. ”Den kommer jag ihåg” säger Niklas. Det visar sig dock att han inte minns handlingen i romanen utan istället refererar han till en händelse ur Erlend Loes roman *Naiv. Super.* (en roman som han också läste tillsammans med sina klasskamrater i gymnasiet) då romanens huvudperson köper en bil åt sin bror: ”Å så var det nått att han åkte i en bil å skulle sälja å köpa en bil å jae jag kommer inte jag kommer ihåg vissa grejer”.

Under första samtalet berättar Niklas också att han ganska nyligen sett en film som han tyckte om och som han kom på att han måste ha läst som bokform någon gång under sin skolgång. Filmen är *I morgon när kriget kom* och romanen som har samma namn läste Niklas när han gick på gymnasiet. Det är också kring den berättelsen som Niklas blir som mest utförlig i sitt eget berättande om de texter han läst i skolan och det är actionsscener han lyfter fram när han refererar handlingen: ”Det är ju också det är mycket jagandet där, å det är mycket krig, eh jakt å vad man ska säga där också (.) fastän dom är ju ungdomar då som vad heter det vad heter det ja föräldrarna skulle ut på nån utflykt eller vad det var. Å sen så när dom kom tillbaka hem då så var ju det krig som hade dragit igång, tagit föräldrarna deras å så.”

## Zlatan – tiden efter gymnasiet

Sedan Niklas tog studenten för ett par år sedan har han läst en roman vad han kan minnas; Zlatan Ibrahimovics självbiografi *Jag är Zlatan*, som han fick av sin sambo i julklapp. Boken har han läst (och önskat sig) därför att den handlar om en fotbollsspelare och för att Niklas själv var en fotbollsspelare när han var yngre: ”Den handlar om Zlatan då, den har jag läst. Den var rätt så intressant då. Fotbollsspelare. Det var ju jag också när jag var mindre så”.

Fotboll har spelat en stor roll i Niklas liv, och han spelade ganska mycket fr.o.m. tioårsåldern fram till dess att han började gymnasiet. Fotbollsspelet är något Niklas minns med glädje och han säger att han var duktig på att spela och det var också viktigt för honom att vara just duktig: ”Jag ville vara bra. Jag ville det. Det är ju ingen, hehe, det är ju ingen idé å spela annars riktigt då”. Fotbollen har

dock inte enbart fört med sig positiva minnen. En av lagkamraterna i fotbollslaget beskriver Niklas som ”en bråkstake” och efter att denne lagkamrat vid flera tillfällen betett sig hotfullt mot Niklas bestämde sig Niklas för att sluta spela fotboll. Han återupptog fotbollsspelandet några år senare men då var det inte lika roligt som innan. Den här upplevelsen är något som har påverkat Niklas: ”Men det är väl sånt som satt i då. Att man inte fortsatte med fotbollen kanske. Skulle kunna tänka mig för det sätter sig nog ganska hårt när man är liten. Så det tror jag nog att det känns.”

Niklas berättar också att han fick höra talas om boken om Zlatan på radion och att den ”kändes bra” eftersom Zlatan hade en kompis som spelade i samma lag men som sedan inte platsade i laget ”utan Zlatan fick ju spela där istället för honom där sen”. Det är framför allt skildringen av Zlatans ungdomsår och berättelsen om Zlatans kompis som inte platsade i laget som Niklas berättar om när han pratar om boken.

## **Diskussion**

Ett grundläggande mål med den svenska skolan är att den ska skapa likvärdiga möjligheter för alla som går i den att bedriva vidare studier. Som vi redan noterat inledningsvis i den här texten misslyckas man med att uppnå det målet. Istället är det så att det är barn med högt utbildade föräldrar som i högre utsträckning än andra läser vidare, medan barn från mindre privilegierade hem klarar sig sämre.

Istället för att öka den sociala mobiliteten tenderar den svenska skolan att förstärka den sociala reproduktionen. Sett ur det perspektivet utgör Niklas berättelse inget undantag. Han har växt upp i ett arbetarklasshem där ingen av föräldrarna har en akademisk utbildning, och han har gått i sin faders (och sin storebrors) fotspår vad gäller yrkesval. Efter avslutade studier på fordonsprogrammet på gymnasiet gick Niklas direkt in i arbetslivet och började köra grävmaskin, vilket han gör än idag. Väljer vi att titta på Niklas berättelse utifrån det perspektivet sällar sig Niklas till den ökande skara svenska ungdomar (pojkar/unga män) med arbetarklassbakgrund som årligen lämnar den svenska skolan utan att utnyttja den som språngbräda till vidare studier.

Utifrån Niklas berättelse blir det också ganska lockande att i ett första skede söka förklaringen till frånvaron av klassresan utanför skolan och koppla den till

hans sociala bakgrund och bristen på akademisk tradition i hemmet. Niklas säger själv att hans yrkesval ligger ”i generna”. I sin omedelbara närhet har Niklas hela tiden haft sin pappa och sin storebror vilka har fungerat som manliga förebilder och vilka båda har uppmuntrat och stöttat honom i hans yrkesval. För Niklas har valet av yrke varit ganska självklart, och han säger också att det hela tiden har varit viktigt för honom att få arbeta med kroppen. Att sitta på kontor har aldrig varit något alternativ.

Samtidigt finns det många inslag i Niklas berättelse som vittnar om att förutsättningar för en möjlig klassresa har existerat; en klassresa som dock aldrig blev av. Genom hela skoltiden har Niklas varit engagerad i sina studier. Han beskriver sin skolgång i positiva ordalag och sig själv som en ansvarstagande elev som alltid gjorde sina läxor utan att någon behövde tjata på honom om det. Behövde han stöd med sitt skolarbete upplevde han att hans mamma alltid fanns till hands. Bakom engagemanget i studierna låg en vilja att vara duktig – ibland t.o.m. att vara bäst i klassen – och som Niklas väljer att uttrycka det; en drivkraft att visa ”vem man egentligen var”. Drivkraften, eller målet med studierna, var dock aldrig för Niklas att gå vidare till studier på universitet. Målsättningen var att få ett bra jobb inom den yrkesutbildning han valt, så fort som möjligt, vilket han också lyckades med.

Visserligen växte Niklas upp i ett vad man traditionellt sett skulle beteckna som ett icke-läsande hem där det också saknades akademisk utbildning, men böcker, berättelser och möten med olika texter är ändå något som i mångt och mycket har varit högst närvarande under Niklas uppväxt. Båda hans föräldrar och hans mormor och farmor har läst böcker för honom då han var barn, och genom de TV-serier han följt och genom läsandet av serietidningen *Bamse* har han interagerat med fiktiva texter på egen hand. Niklas har även, tillsammans med sina klasskamrater på låg- och mellanstadiet, konstruerat egna hjältar och berättelser när de lekt under rasterna och det gemensamma filmtittandet hemma i soffan med sin mamma är något Niklas återkommer till under samtalen.

Ett annat inslag i Niklas läsarhistoria som utmärker sig är den närhet han har till böcker genom sin pappas boksamlade. För Niklas blir hanterandet av böckerna; samlandet, staplandet, sorterandet – en akt genom vilken han interagerar med dem och får ett förhållande till dem. Det är i stora drag en konkret, fysisk interaktion där Niklas genom att se och ta på böckerna lär sig att uppskatta deras formspråk. Inbundna böcker värderar Niklas t.ex. högre än



pocketböcker, eller ”slit- och slängböcker” som han kallar dem, och de berättelser Niklas tycker om (Bernhard Nordhs berättelser och Harry Potters äventyr) skaffar han sig kompletta uppsättningar av i inbundet format. I den interaktion Niklas beskriver när han pratar om sin relation till läsning och till böcker är också Niklas pappa och dennes föräldrahem närvarande. Samlandet och sorterandet är något Niklas gör tillsammans med sin pappa på den plats där hans egen pappa vuxit upp. Tillsammans skapar de också mening i det gemensamma mötet med alla de olika böcker de hanterar; böckerna är i första hand en artefakt som har ett visst värde och genom att exempelvis sortera böckerna i bokstavsordning efter författare underlättas hanteringen av böckerna inför eventuell försäljning. För Niklas innebär interaktionen med böckerna att en gemensam historia skapas tillsammans med pappan, men interaktionen innebär också att han kommer i kontakt med de vildmarksskildringar som Bernhard Nordh skrivit. Mötet med dessa vildmarksskildringar är ett av de starkare läsminnen Niklas berättar om.

Vidare är det tydligt hur Niklas sociala och kulturella tillhörighet slår igenom i valet av de skönlitterära böcker han läser. Han beskriver sig själv som en naturmänniska och i Bernhard Nordhs skildringar av nybyggarlivet i norra delarna av Sverige hittar han berättelser som tilltalar honom. På många sätt är det Niklas egna erfarenheter av att leva och verka i en landsbygd mitt ute i den svenska naturen han möter i texterna och när han ska hitta böcker som ska läsas i skolan tar han hjälp av skolans bibliotekarie för att få fatt i böcker som kombinerar natur och äventyr. Just en sådan text möter också Niklas i gymnasiet och några år efter läsningen av den texten (*I morgon när kriget kom*) - ser Niklas filmatiseringen av den på bio. I vuxen ålder leder Niklas idrottsintresse och hans egna erfarenheter av att spela fotboll honom till Zlatan Ibrahimovics självbiografi – vilket visar sig vara den enda roman han läst sedan han lämnade skolan.

Den bild som framträder genom Niklas berättelse om hans möte med skolans läsundervisning är kanske ingen uppmuntrande läsning för hans svensklärare. När Niklas pratar om den läsning som skedde inom skolans domäner är det själva läsakten som sådan – d.v.s. läsandet – han lyfter fram, medan själva berättelserna, karaktärerna och intrigerna lyser med sin frånvaro. Läsningen var något som skulle göras för att sedan kontrolleras. Det är nervositeten vid högläsningssessionerna som Niklas pratar om när han minns tillbaka på skolans läsundervisning och det är de återkommande bokrecensionerna där man inte

fick lov att berätta om slutet på den berättelse man läst för sina klasskamrater Niklas minns. Här tonar läsningen mer fram som en prestationsinriktad (teknisk) handling än ett lustfyllt och berikande möte med olika textvärldar.

Det lustfyllda, och för Niklas meningsfulla, mötet med texter får han sig tillgodosett främst genom de filmer som han tar del av flera gånger per vecka, och genom läsandet av sportnyheter på olika websidor på sin mobiltelefon; något han ägnar sig åt flera gånger per dag.

## **Avslutning**

På samma sätt som de elever som gick på samma gymnasieskola som Niklas och som valde att läsa vidare på högskola/universitet tvingades han att lämna bygden för att jobba som grävmaskinist. Niklas valde dock att bo kvar i bygden och veckopendla till de olika jobben han utfört på olika platser i Sverige. Att resa från hem, familj och vänner varje söndag blev dock i längden för jobbigt och ångestladdat för Niklas och några månader efter vårt sista samtal började Niklas på ett nytt jobb; inom samma bransch, men på hemmaplan i den bygd där han växt upp och där han har bott hela sitt liv. Avgörande för hans beslut har också varit att få tillbringa mer tid med sin son och familj.

Den klassresa som aldrig blev av används ofta i den pedagogiska debatten som argument när man vill belysa den svenska skolans misslyckande med att motivera elever, oavsett etnicitet, kön och socioekonomisk tillhörighet att studera vidare. Å andra sidan visar Niklas berättelse att det är fullt möjligt, att genom studier på yrkesförberedande program på gymnasiet skaffa sig ett jobb inom det yrke man valt att utbilda sig till och samtidigt bo kvar i en mindre landsbygdssort. För Niklas har detta hela tiden varit ett aktivt val och en målsättning. Niklas berättelse visar också att det är möjligt att lämna den svenska skolan, utan att ta sig an vidare studier, och ändå värdesätta skönlitterära böcker och läsning av olika typer av texter. I den läsarhistoria som träder fram genom Niklas berättande ryms fler sätt att interagera med böcker och texter än de mer konventionella sätten. Det fysiska hanterandet av böcker tillsammans med pappan blir för Niklas ett sätt att interagera med böcker och den interaktion Niklas talar om får mening och betydelse i den specifika kontext i vilken den äger rum. Denna konkreta och kroppsliga interaktion har också betydelse för Niklas relation till läsning och till böcker och den blir därför också en viktig del av hans läsarhistoria. Genom den ansats som använts i den här

artikeln har det således blivit möjligt att identifiera och lyfta fram även andra – mindre vanliga – sätt att interagera med böcker, vilket också möjliggjort en mer komplex berättelse om en ung mans relation till läsning.

### Transkriptionsnyckel

(.)	kortare paus
'text'	citerat tal
:	förlängt ljud
[...]	utelämnad text
[A: text]	Asplunds utsagor
(Skratt)	Gemensamt skratt

### Referenser

- Asplund, S.-B. (2010). *Läsning som identitetskapande handling. Gemenskapande och utbrytningsförsök i fordonspojkers litteratursamtal* (Karlstad University Studies, nr. 2010:4). Doktorsavhandling, Karlstad University.
- Asplund, S.-B. (2012). Being a skilled reader: Reception patterns in vehicle engineering students' literature discussion. *Education Inquiry*, 3:2, 243-257.
- Asplund, S.-B. & Pérez Prieto, H. (2013). 'Ellie is the coolest': Class, masculinity and place in vehicle engineering students' talk about literature in a Swedish rural town school. *Children's Geographies*, 11:1, 59-73.
- Brown, P. (2006). The opportunity trap. I H. Lauder, P. Brown, J.A. Dillabough & A. H. Halsey (Red.), *Education, globalization & social change* (s. 381-397). Oxford: Oxford University Press.
- Clark, C. & Akerman, R. (2006). *Social Inclusion and Reading – An Exploration*. London: National Literacy Trust.
- Clark, C. & Foster, A. (2005). *Children's and Young People's Reading Habits and Preferences: The Who, What, Why, Where and When*. London: National Literacy Trust.
- Denzin, N.K. (1989). *Interpretative biography*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Esping-Andersen, G. (2006). Social inheritance and equal opportunity policies. I H. Lauder, P. Brown, J.-A. Dillabough & A.H. Halsey (Red.), *Education, Globalization & Social Change* (398–408). Oxford: Oxford University Press, Oxford: Oxford University Press.
- Feinstein, L. (2006). Social class and cognitive development in childhood in the

- UK. I H. Lauder, P. Brown, J.A. Dillabough & A. H. Halsey (Red.), *Education, globalization & social change* (s. 409-419). Oxford: Oxford University Press.
- Freeman, M. (2010). *Hindsight. The Promise and Peril of Looking Backward*. New York: Oxford University Press.
- Gambell, T., & Hunter, D. (2000). Surveying gender differences in Canadian school literacy. *Journal of Curriculum Studies*, 32, 689–719.
- Goia, D. (Red.) (2008). *To read or not to read: A question of national consequence*. Research report # 47. Washington: National Endowment for the Arts.
- Goodson, I. & Sikes, P. (2001). *Life History Research in Educational Settings. Learning from lives*. Buckingham: Open University Press.
- Malmgren, G. (1992). *Gymnasiekulturer. Lärare och elever om svenska och kultur* (Pedagogiskt utvecklingsarbete vid Lunds universitet, nr. 92:188). Doktorsavhandling, Lund: Lunds universitet.
- Malmgren, L-G. (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet. Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Millard, E. (1997). Differently literate: Gender identity and the construction of the developing reader. *Gender and Education*, 9, 31–48.
- Mishler, E. G. (1999). *Storylines: Craftartists' narratives of identity*. Cambridge, Mass.; London: Harvard University Press.
- Molloy, G. (2002). *Läraren- litteraturen-eleven. En studie om läsning skönlitteratur på högstadiet*. Doktorsavhandling, Stockholm: Lärarhögskolan.
- Molloy, G. (2007). *När pojkar läser och skriver*. Studentlitteratur: Lund.
- Nash, R. & Harker, R. K. (2006). Signals of success. Decoding the sociological meaning of associations between childhood abilities and adult educational achievement. I H. Lauder, P. Brown, J.A. Dillabough, & A. H. Halsey (Red.), *Education, globalization & social change* (s. 420 433). Oxford: Oxford University Press.
- OECD. (2009). *PISA 2009 Assessment Framework: Key Competencies in Reading, Mathematics and Science*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2013a). *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy*. OECD Publishing.
- OECD. (2013b). *PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do: Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I)*. OECD Publishing.
- OECD. (2013c). *PISA 2012 Results: Excellence Through Equity: Giving Every Student the Chance to Succeed (Volume II)*, PISA, OECD Publishing.
- Olin-Scheller, C. (2006). *Mellan Dante och Big Brother. En studie om*

- gymnasieelevers textvärldar* (Karlstad University Studies, nr. 2006:67).  
Doktorsavhandling, Karlstad: Karlstads universitet.
- Pérez Prieto, H. (1992). *Skola och erfarenhet: elevernas perspektiv. En grupp elevers skolerfarenheter i ett longitudinellt perspektiv* (Uppsala Studies in Education, nr. 43). Doktorsavhandling, Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Pérez Prieto, H. (2000). *Historien om räven och andra berättelser. Om klasskamrater och skolan på en liten ort – ur ett skol- och livsberättelseperspektiv*. Uppsala universitet: Pedagogiska institutionen.
- Pérez Prieto, H. (2004). En gammaldags lärare i en reformerad skola. I H. Melander, H. Pérez Prieto & F. Sahlström (Red.), *Pedagogisk forskning i Uppsala, nr. 150. Sociala handlingar och deras innebörder. Lärande och identitet* (s. 196-217). Uppsala: Uppsala universitet.
- Pérez Prieto, H. (2006). ”Jag är född i november och var säkert inte mogen...”. I H. Pérez Prieto (Red.), *Erfarenhet, berättelse och identitet: Livsberättelsestudier*. Karlstad: Estetisk-filosofiska fakulteten, Karlstads universitet.
- Peterson, E.E. & Langellier, K. (2006). The performance turn in narrative studies. *Narrative Inquiry* 16:1, 173-180.
- Plummer, K. (2001). *Documents of life 2. An invitation to a critical humanism*. London: Sage publications.
- Svensson, A-K. (2011). *Lärarstudenters berättelser om läsning. Från tidig barndom till mötet med lärarutbildning* (Malmö Studies in Educational Sciences No.58). Doktorsavhandling, Malmö: Malmö högskola, lärarutbildningen.